

גליון
**מעיונא
דמלכא**

לא

שיעורי הקדמה ללימוד
תורת החסידות
מב"ק מהן אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י
מכון 'שפה ברודה'
דחסידי קאסוב

מכון
**שפה
ברודה**

**כל הוצאות
עריכת זהו"ל של הגליון**

נתנדב ע"י

ידידינו היקר שביקרים
רודף צדקה וחסד בכל מאדו והוגו
בונה ומקים עולמות של תורה וחסד
איש האשכולות העושה גדולות

הרוצה בעילום שמו

לע"נ

הרה"ח מו"ה מרדכי ב"ר חיים אריה ע"ה
והוגתו מרת טויבא רבקה בת ר' יעקב יואל ע"ה

הרה"ח מו"ה שלום נחמן ב"ר חיים ע"ה
והוגתו מרת דבורה בת ר' משה אהרן ע"ה

הרה"ח מו"ה חיים אליהו ב"ר זאב ע"ה
והוגתו מרת שיינדל בת ר' אלעזר ליפא ע"ה

זכות הפצת מעיינותיו של אור שבעת הימים מרן הבעל שם הק'
ותלמידיו ז"ע, יין בעדיו שירוהו רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח ושיתברך בכל
מעשי ידיו בשפע ברבה, והצלחה בכל עסקיו, וימצא חן וחסד בעיני אלקים
ואנשים בכל חפציו, מתוך עושר ואושר שלות
הנפש והרחבת הדעת כל ימי חייו

הר"מוד בגליון דהלו

יהיה לזכות רפואתו השלימה והמהירה של
מרן רבינו שרגא פייביש בן מלכה שליט"א
בתוך שאר דוולי ישראל

כל הזכויות שמורות

לקבלת הגליון מדי שבוע בשבוע

ע"י e-mail

יש לפנות להמערכת

במס' 5892-686-17

או אל toraskosov@gmail.com

נערך ונסדר ע"י:

ישר
Publishing & Production
718.484.2189

יסודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

שודשו במקום העליון

השודש העליון נבדל מכל זאין בו שינוי,
והדרכים להגיע אליו

'מידת המלכות' – הביטול הגמור אל מלכות ה'

ברחמי ה' המרובים, היטבנו לבאר במאמרי אבן הפינה ל'מידת המלכות', שיסוד ושורש העבודה לתקן עולם ב'מלכות', הוא הביטול הגמור אל ה' בכל לב נפש וממון, עד שלא יתאווה אדם אלא לקיים את דבר המלך ודתו. וביארנו בחן, שכשם שבמלכותא דארעא ההוכחה שבני המדינה מקבלים עליהם את עולו של המלך, הוא בכך שיושבי הכרכים והכפרים גם יחד מבטלים את דעתם ורצונם לחוקי המלך וגזירותיו - אף אם הדבר רחוק מהבנת שכלם, מחמת שבהיר להם שחוקי המלך וגזירותיו הם הדבר הניאות ביותר, כן הוא במידה כפולה ומכופלת במלכותא דרקיעא, שעיקר ההוכחה שיש מלך על הארץ, הוא בכך שהאדם מבטל את ישותו ומהותו נוכח פני ה', והוא מבקש להיות עבדא דמלכא - עבד שגופו קנוי לאדונו שבשמים, וכל עצמיותו בטלה קדם מלך מלכי המלכים.

במאמרים הנזכרים, אף הוספנו ופילסנו נתיבות לב, שעל ידי שהאדם מתבונן בנפלאות, עד כמה גדול ה' ורם, ובכל זאת עזב ה' את השמים וכל צבאם עד שכאילו ביטל את עצמיותו ממש, רק על מנת לבוא ולשכון כבוד בארצנו, מתמלא לבו בבושה ושפלות, ועולה גם בו

רצון להידמות לקונו ולבטל את עצמיותו אל האחר – לנוכח פני ה', שלא לעשות שום מעשה קטן כגדול מבלי לחשב חשבונו של עולם, מה רצון ה' וכיצד מתפרסם על ידי זה מלכות ה' בעולם^א.

אם כן הגיע זמן הביאור, לתת את הדעת ולברר לעומק המושג, מהו אותו 'שורש' נעלם שרבותינו רועי החסידות אינם פוסקים מלזרז ולדבר שחובת האדם בעולמו להתבטל אליו ובכך להמליך ולגדל את שמו של מלך מלכים המלכים בעולם. וביותר צריך לדעת, האם וכיצד אדם שהיצר סוכן בו ומושכו לכל חטא ועון, יכול להגיע לדביקות זו לתקן את שורשו במקום העליון, או שמא עבודה זו שייכת רק לקדושי עליונים. וברצון ה' עלינו, כאשר יבואר ענין זה על נכון, נייתי ונחזי עד כמה הוא

ומקשיב בסוד אצילתו ובריאתו, ורואה שאינו יכול להשיג אמיתות המצאו יתברך ויתעלה אשר לית אתר פנוי מיניה והוא ממלא כל עלמין ומופרש ומובדל מכל עלמין, ואין סוף ואין תכלית לגדלות רוממותו יתברך ויתעלה, והוא ברוך הוא בראנו לכבודו יתברך לסיבת הרצון הקדום הפשוט האחדות האמיתי, אז ממילא נתמלא פחד ורעדה ויראה מפחד ה' ומהדר גאונו, והנאצל והנברא ההוא כאפס ואין נחשב אז בעיניו. ולאשר הוא בעיניו באמת כ'אין', ולזאת השלום ביניהם, כי איך יוכל לעשות איזה דבר לחברו אשר הוא אפס ו'אין' בעיני עצמו, ובפרט כי גם חברו נאצל ונברא ברצונו יתברך לסיבת מדריגתו הצריך אליו. כלל הדברים כי בחינת ומדת 'אין' הוא הגורם להיות שלום בפמליא של מעלה^ה.

א. ואלו הדברים שכתב בספר הקדוש 'אוהב ישראל' (פרשת שלח) משמו של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, העוסקים בנידון זה: 'שמעתי בשם הרב הקדוש וכו' מוריני דוב בער ז"ל מגיד משרים ממעזריטש, שאמר על מאמר חכמינו ז"ל (דב"ר ה יב) 'עושה שלום במרומיו' (איוב כה ב) - מיכאל המלאך הקדוש הוא שר של מים, וגבריאל המלאך הקדוש הוא שר של אש. ואף על פי שהמים מכבין את האש, עם כל זה השלום ביניהם וכל אחד על מקומו ומדריגתו יבוא בשלום. וגם כי ישנם מלאכים קדושים שהם חצייים של אש וחצייים של מים, ואף על פי כן יש להם קיום ושלום.

ואמר הרב הנ"ל טעם והסברת שְׁכָל בענין זה, והוא, להיות כי כל נאצל^ל ונברא^א ונוצ"ר ונעש"ה כשמבין ומביט

קשור ל'מידת המלכות' והיו לאחדים בידנו כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים.

'שורש' - דבר שאין בו שינוי

על מנת להבין 'שורש' מה הוא, נפתח במשל גשמי מהתבוננות ב'שורש' גשמי בהאי עלמא, וממנו נחזה אלו-ה מה הכונה והפירוש של דביקות והתדבקות לשורש העליון, כי כן הוא סידרו של עולם, שכל הנעשה בעולם הגשמי הוא דוגמא ומעין לנעשה בשמים ובשמי השמים.

בשנתבונן בעץ פרי הצומח מן האדמה, עיננו לנוכח יביטו, שיש באילן כמה וכמה חלקים אשר נותנים לו את צורתו, וכל אחד מהם שונה מחברו.

בסיס העץ הוא גזעו הרחב, שמצד אחד לא ניתן לאוכלו מחמת קשיותו, אך לצד שני דווקא משום כך, הוא חסון כארזים שעליו עומד כל האילן. מעל לגזע יוצאים הענפים שהם דומים עדיין לגזע בצד מה, אך הם רכים יותר ויש בהם גם ירוקת של לחלוחית דוגמת עלי האילן. מעל לגבעולים מבצבצים העלים שהם קלים ורכים לתלישה ומלאי חיות כפי שמורה צבעם הירוק. ושם בין העלים, צומחים הפירות הראויים לאכילה ליהנות בהם בני אדם.

הראנו לדעת, שיש בעץ שינויים רבים, ואין חלק אחד דומה לרעהו העומד על ידו. ברם, כשנבקש לשרש ולדעת, האם שורש האילן שממנו יונק כל חלק את כוחו, דומה לגזע או שמא לענפים, לעלים המרובים או לפירות המתוקים, ניווכח בחוש ונראה, שה'שורש' אינו דומה לשום חלק בייחוד, ואין בו שינוי למרות שממנו יוצאים כל חלקיו, עד שגם אם נבדוק ב' אילנות ממין אחד, שאחד מהם פירותיו מרובים ועליו מועטים, ורעהו השני פירותיו מועטים וענפיו מרובים, נראה ששורש שניהם זהה ללא כל שינוי, אף שיש באילן שעל הארץ שינוי גדול. וזאת, כי כל שינוי יכול להיות רק במה שנובט אחר כך ויוצא מן השורש, מחמת

ד יסודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

שהוא מתרחק מן השורש ומקום חיותו, אבל השורש עצמו נותר תמיד ללא שינוי.

זכבל הדברים האלו ייאמר בנמשלו - ב'שורש' הרוחני, שכל השינויים הנעשים בעולם, שפעמים והעולם מונהג בשפע רחמים וחסד, ולפעמים להיפך, זהו רק ממקום הצמצום, היינו, מצד מה שהקב"ה ברא עולמות בצמצום אחר צמצום עד הגיעו למקום הזה להכין תבל לעדתו - שיוכלו בני אדם להתקיים בעולם באופן הניאות. והנהגות עולמות אלו ומידותיהם, דומים לגזע - ענפי - עלי - ופירות האילן, שהם כולם שונים זה מזה, לפי שלכל אחד מהם תפקיד אחר. אמנם לעילא מן כל, זה יש את שורש הכל - 'אנת הוא עלאה על כל עלאין, סתימא על כל סתימין, לית מחשבה תפיסא בך כלל' (תיקו"ז הקדמה יז), שורש העצמיות, ששם אין שייך שינוי עתים והחלפת זמנים, וכולו טוב, כאותו 'שורש' אילן שאין בו דמיון לשום חלק שמשתלשל הימנו, והוא אינו ניתן לשינוי למרות שתוצאותיו משתנים מאילן לאילן.

ככל שמתקרבים לשורש אין סוף, מתבטלים יותר

על פי עיקר זה - שהשורש הוא גבוה ורם וכל השינויים הם בתוצאות היוצאים ממנו, מבאר הרב בעל התניא ז"ע (ליקוטי תורה שיר השירים ד א) את נוסח הברכה של ברכת 'יוצר' שבקריאת שמע, שם אומרים ביראה 'יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל', שקשה ביה מילתא במושכל ראשון, שאחר שגילו המקובלים (זוהר הקדוש ח"ב קנה). שמטבע הברכה רומזת לעולמות העליונים, דהיינו: 'יוצר אור' - נגד עולם היצירה, 'בורא חושך' - נגד עולם הבריאה, 'עושה שלום' - כנגד עולם העשייה, מאי טעמא 'עולם הבריאה' - שהוא גבוה יותר מ'עולם היצירה', נאמר

ג. ובלשונו: 'יוצר אור ובורא חושך
עושה שלום', 'יוצר אור' - הא
יצירה, 'בורא חושך' - הא בריאה,
(שער ז) ומשם תדרשנו לטובה.
ג. סדר השתלשלות העולמות
והמסתעף, תמצא בעץ חיים

בו 'ובורא חושך', כי אדרבה מסתברא, שמחמת שהוא גדול בגבהותו וקרוב יותר אל היכל ה', היה צריך להיות שישכון בו אור גדול של 'בורא אור', ואילו בעולם שתחתיו – 'עולם היצירה' שהוא קרוב יותר לתחתונים, יהיה מציאות של 'יוצר חושך' מחמת שהוא נמוך ממנו.

מפרש הרב ז"ע ואומר, כי אף אמנם, שככל שהעולמות קרובים לשמים אז כזוהר השמים הם מזהירים, וכפי שהם מתקרבים אלינו אז החושך יכסה ארץ, מכל מקום דווקא 'עולם הבריאה' הגבוה כל כך, הוא זה הראוי להיקרא בשם חושך ולא העולמות הבאים אחריו, לפי שביחס החילוק שיש בין עולם נעלה זה לבין המקום שמעליו – 'עולם האצילות', הוא גדול ורם כמרחק של אור וחושך ממש, שמחמת שהשי"ת שהוא אור אין סוף שורה לעילא, אז העולם שיורד לאחריו נראה חשוך ומעורפל לעומתו, מה שאין כן כשמדברים על החילוק שבין עולם הבריאה ליצירה וכן הלאה, שאף שאכן יש הבדל ביניהם שה'בריאה' מאירה יותר מן ה'יצירה', מכל מקום אין חילוק הירידה גדול כל כך כמאור לחושך, ולכן, אף שיש ירידת אור בין העולמות, לא שייך לומר שיש בהם הבדל רב ועצום כמו מן 'הבריאה' אל 'האצילות' שהוא כדמיון האור והחושך. ולזה תיקנו לומר 'יוצר אור' לפי שהוא מכוון נגד עולם היצירה שהוא נמוך יותר, אבל מידי דברנו על עולם הבריאה הרמוז ב'ובורא חושך' נקטו לומר לשון 'חושך', מפני שמקומו של עולם זה חשוב נגד עולם האצילות שהוא למעלה הימנו, כחושך ואפל, ונאה לקרוא עליו שם 'ובורא חושך'.

שהחושך הוא בבריאה למעלה מאור הגילוי שהוא ביצירה, כי בריאה הוא מחשבה, ויצירה דיבור, והנה לגבי התלמיד, הדבור של הרב נקרא אור וגילוי, אבל מחשבה של הרב היא עדיין חושך אצל התלמיד, אבל לגבי הרב עצמו הרי הדבור שלו כלא חשיב נגד מחשבתו, ומה שחושב

ד. וכה הם דברי הרב ז"ע: 'ועל זה נאמר (תהלים יח יב) 'ישת חושך סתרו', 'חושך' הוא דבר שאינו נראה בו שום תפיסה והשגה כלל, והנה כל זה הוא ממטה למעלה נקרא מה שלמעלה מהשגת הנבראים בשם 'חושך', פירוש, מה שאינו מושג כמאמר 'יוצר אור ובורא חושך'

הרי שלנו לפנינו, שאורו של השורש העליון, נבדל מכל צמצום, ובהיר בשחקים מבלי קץ ותכלית, עד שהעולם שלאחריו למרות היותו בעל אור עצמי רב, נראה חשוך ואפל מפניו, כי השורש עצמו מאיר באור יקרות ולכן אין בו גם מציאות של שינוי. בכך נפרש את שמוסיפים לסדר שבחו של מקום אחר שמילאנו את פינו בהודאת 'יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל' שהוא לבדו מנהג את כל שינויי העולמות, שעל כולם הקב"ה מפואר בכך שהוא 'המלך המרומם לבדו מאז', היינו, שלמרות היותו לבוש במלבושי העולמות שהם משתנים והולכים, מכל מקום בחלק השורש הוא 'מרומם לבדו', ואין בו שום שינויים, ואין אשר יעמוד בסודו.

גדולת תורתו של רבי עקיבא, ויישוב דעתו של משה רבנו במה ששמע שאומרים 'הלכה למשה מסיני'

ארי השתא, משהובר לנו שהשורש עניינו דבר ללא שינוי, נייתי ונפתח כמה מאמרי חז"ל מהם ניתן ללמוד סוד זה. ובראשונה יבוא דברי הגמרא הנודעים במסכת מנחות (כט:) שם שנינו על גדלותו של התנא האלוהי רבי עקיבא - בהאי לישנא: 'בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו: רבוננו של עולם, מי מעכב על ידך [מה שכתבת שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרים (רש"י)]. אמר לו: אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף

'חושך' יותר, אבל מלמעלה למטה הוא להיפוך, כי מה שבא יותר לידי גילוי ההשגה הוא יותר בגדר החושך לגבי אור אין סוף בעצמו ובכבודו, כמו שכתב בזוהר (תיקו"ז ת"י ע קלה:) דכתר עליון אף על גב דאיהו אור צח אור מצוחצת, אוכמא הוא לגבי עילת העילות וכו', וכולהו אתחשכאן קמיה וכו' וכתוב כולא קמיה כלא חשיב'.

במחשבה ברגע אחד, צריך לדבר על זה כמה דיבורים, על כן נקרא אצלו המחשבה אור והדיבור נקרא חושך לגבי המחשבה וכו' [וראה להלן שם נתבאר משל זה בשפתינו]. הרי מכל זה מובן, דאצלנו מה שמתגלה נקרא 'אור', ומה שלמעלה מהגילוי נקרא 'חושך' וכו', ועל דרך זה, כל מה שלמעלה במדרגה יותר נקרא אצלנו

שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו: רבונו של עולם, הראהו לי. אמר לו: חזור לאחורך. הלך [משה רבנו] וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו. כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך. אמר להן: הלכה למשה מסיני. נתיישבה דעתו. חזר ובא [משה רבנו] לפני הקב"ה, אמר לפניו: רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי. אמר לו [הקב"ה למשה רבנו]: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו. אמר לו: חזור [לאחורך]. חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו: רבונו של עולם, זו תורה וזו שכרה. אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. וכל מאמר זה תמוה מראשיתו עד אחריתו: א. כיצד יתכן לומר שמעלתו של רבי עקיבא עלתה על זו של משה רבנו, עד שראה משה רבנו לבקש שתיתן התורה באמצעותו ולא על ידו, והרי הכתוב מעיד (דברים לג י) 'ולא קם עוד נביא בישראל כמשה', שמשה רבנו עומד לעילא ולעילא מכל הצדיקים שבכל הדורות. ב. עיקרי הדברים מוקשי הבנה הם, היתכן כזאת שרבי עקיבא וחבריו ידעו לבאר דבר תורה, שמשה רבנו מוסר התורה לא ידע ממנה כלל, וכי כן היא המידה, שהתלמיד - חכם יותר מרבו.

עקיבא דורש כתרי אותיות, אמר: אין לי עסק בשליחות של מקום, שנאמר (שמות ד יג) 'ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח'.

ו. ראה ללשון ה'אור החיים הקדוש' (ויקרא יג לז): 'וראיתי ליישב מאמרי רבותינו ז"ל שאמרו (ויק"ר כב א) שלא היה דבר שלא נמסר למשה בסיני, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ואמרו במקום אחר (במדב"ר טו ו) כי רבי עקיבא היה דורש מה שלא ידע משה וכו' יעויין שם דבריהם,

ה. במקום אחר (ילקוט פרשת שמות רמז קעג) הוסיפו חז"ל ודרשו, שכשראה משה רבנו את יקר תפארת גדולתו של רבי עקיבא, תמה לפני ה' מדוע הוא נבחר להיות שליח ה' לגאול את בני ישראל ממצרים, והרי רבי עקיבא ראוי ממנו ולכן אמר 'שלח נא ביד תשלח' (שמות ד יג) ביד רבי עקיבא, וכלשונם: 'זכיון שראה [משה] בפרגוד של הקב"ה כיתות כיתות של סנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית ודורשים התורה במ"ט פנים, והראהו רבי

לתועלת הבנת התשובה, נשוב לעיין וליישב עוד מפלאות דברי חז"ל אלו, שכן דווקא מתוך עומק העיון בהם, נמצא אור גדול להביא את הדבר אל סידורו הנכון. שנינו בענין, שכשראה משה רבנו את תוקף גבורתו של רבי עקיבא בעסק התורה, תשש כוחו מרוב צער ויגון והלך לאחוריו כמי שאינו ראוי לעמוד במקום גדולים, ולא נתיישרה דעתו עד ששמע את רבי עקיבא אומר לתלמידיו ששאלהו 'וכי זו מנין לך', שדבר זה הוא 'הלכה למשה מסיני'. וצריך לדעת: א. אם אכן רבי עקיבא היה גדול ממשה רבנו – כמוכח מפשטות דברי הגמרא, מדוע לא היה בכוחו לפרש לתלמידיו טעמו של דבר והוצרך לסתום את דבריו ולומר שהדברים הם 'הלכה למשה מסיני'. ב. משטף הלשון 'נתיישרה דעתו' של משה - משמע, שכיון ששמע אדון הנביאים שרבי עקיבא שונה לתלמידיו על פיסקא אחת שכה הם הדברים כפי שקיבלם משה מסיני, התיישרה דעתו גם על הראשונות, במה שראה שרבי עקיבא גדול הימנו בתורה. וצריך טעם, מה יישב את דעתו בכך שראה שרבי עקיבא צריך לו בדין אחד, שהסתלקה טענתו שבחלקים אחרים רבי עקיבא גדול ממנו.

**משה רבנו - בחינת תורה שבכתב קיבל את התורה
בבחינת השורש, ורבי עקיבא - בחינת תורה שבעל פה את
עיקר התורה**

להארת הענין נייטי לתוכן דברי המהר"ל (חידושי אגדות מנחות שם) היוצא מדבריו העמוקים, שתורתנו הקדושה חלוקה לשני ענינים, יש את חלק שורש התורה שהיא כולה רוחנית 'מחשבתו של הקב"ה ממש' (זוהר הקדוש ח"א קמ"ז), שאי אפשר לאדם לעמוד על סודה, כפי שלא ניתן להבין כיצד שורש האילן שהוא קטן עד מאד במראית העין, כולל בתוכו את כל כח האילן רב הפארות, וחלק זה זכה משה רבנו ונטלה, שכן השי"ת בכבודו ובעצמו - בחינת 'השורש' נגלה אליו. ומזה הטעם, לא

וכן כמה מאמרים שדומים לזה'. (מנחות שם) שהקשה כן, והובאו דבריו ועיין עוד בחידושי אגדות למהר"ל להלן.

היה בכוחו לדרוש תילי תילין של הלכות על כל קוץ וקץ, לפי שהתורה בשורשה העליון גבוהה עד מאד ש'לא ידע אנוש ערכה' (איוב כה יג), והיא 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים (שם יא ט), ואין מי יוכל לבוא עד תכונתה להבין סודה ולירד לעומקה' (לשון הלבוש או"ח סי' רכד ס"ז).

משלו משל (ליקוטי תורה להרב ז"ע שם) למה היה משה דומה בכוחו, לגאון בתורה המשמש כמגיד שיעור המלמד תורה לצעירי חמד, שעל אף שהוא ממתיק בנעימת לשונו את שחידש בים התלמוד, הכל יודעים ומודים שחידוש זה גבוה ועמוק יותר ממה שהוציא בלשונו, והראיה שאם יזדמן לפניו למסור את חידושו זה לפני בחורים גדולים מהקודמים בשנים ובדעת, הרי שהוא ירד עמהם לרובד עמוק יותר שלא היה בכוחו לאומרו בשיעור הראשון - שקצר שְׁכָל השומעים מלהבין. ואם ימצא לו - לאותו מרביץ תורה, להגיד את שחידש בפני חֶבֶר תלמידי חכמים, אזי פיו ימלל רברבן גלות עוד צפונות מחידושו שלא גילה רז זה בשני השיעורים הקודמים. נמצא אתה אומר, ששורש החידוש באמיתתו הוא עמוק עד מאד, והנאמר במוצאות הפה, הוא רק מעט מן המעט מנקודת השורש שיכול להתברר כלפי חוץ. וכן ייאמר בנמשלו, שהתורה בשורשה היא גבוהה עד מאד, ואשר על כן לא ניתן להשיגה בדעת אנוש, כי אף אם יהיה האדם הגדול שבגדולים, מכל מקום שורש מחשבת ה' היא גבוהה עד אין קץ ולא ניתן לפרשה במילים, ולפי שמשה רבנו זכה בחלק זה, אשר על כן תורתו היתה מרוממת כל כך ולא היה בכוחו לצמצמה ולדרוש תילי תילין של הלכות, כי כל מה שרק יוציא בשפתיו הוא כאין וכאפס לשורש התורה - מחשבתו של הקב"ה שהיא גם כן בלי סוף ותכלית.

והוא גם עומק סוד דבריהם ז"ל שאמרו (ירושלמי הוריות פ"ג ה"ה, ראה גם נדרים לח.) 'כל אותן ארבעים יום שעשה משה בהר, היה למד תורה ומשכחה, ובסוף נתנה לו במתנה', שמחמת שהתורה בשורשה היא גבוהה

ז. כשנתבונן בדברים חז"ל אלו, נוכל לפני אביהם שבשמים אף על פי ללמוד עד כמה חביבים ישראל שחטאו, שכך יוצא על פי החשבון,

י סודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

עד מאד, אז לית ביה מחשבה תפיסא כלל, וגם משה רבנו מובחר המין האנושי לא יכל להשיגה ולירד לעומקה, וכל קנין שרכש היה נראה כאילו הוא נאבד ונשכח נוכח ה'מאד עמקו מחשבותך' של ה' נותן התורה, עד שזיכהו ה' במתנה, ועשאו יסוד ושורש ל'תורה שבכתב' (עשרה מאמרות מאמר חיקור דין ח"ב פ"ה, מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופן עב).

אכן, יש את החלק הנקרא 'עיקר התורה', שהם אותיות התורה ומצוותיה אחר שכבר הצטמצמו מעט כפי שהם בצורתם בהאי עלמא, שכיון שירדו מעט ממדריגתם הרמה, יש כח ביד הנבראים לחדש ולדרוש בהם תילי תילין של הלכות, והוא דומה במשל האמור לעצם החידוש שאמר אותו מגיד שיעור, שניתן לסותרו ולבנותו כפי הבנת השומעים, וחלק נעלה זה שעיקרה 'תורה שבעל פה' זכה רבי עקיבא ונטלה, שהוא עמוד תורה שבעל פה (עשרה מאמרות ומגלה עמוקות שם).

ולכן בתחילה כשראה משה רבנו את מעלת נפשו של רבי עקיבא היה תמוה בעיניו, מדוע שלא תינתן תורה על ידו שכוחו רב במלחמתה

להם חיים, שנאמר (שם לא יח) **'ויתן אל משה ככלותו, הוי' לך ה' הצדקה'.**

ה. אמנם לצד האמת אין המשל דומה בדיוק לנמשל, שכן במשל 'עיקר התורה' שהרב מלמד את התלמידים, הוא אינו בגדר תורת אמת, לפי שחסר אצלם בשורש ההבנה, וניתן לסותרו ולדחותו, מה שאין כן בתורה שבעל פה, שכל דברי תורה הם אמת, רק שהם בדרגה פחותה שהם אינם כמו השורש ששם אין חילוק, אבל גם דברי רבי עקיבא וגם דברי החולק עמו צדקו יחידו. ועיקר הכונה במשל ונמשל זה בא להבין כי יש חלוקה בין ה'שורש' ל'עיקר' אף ששני

שבאותה שעה בדיוק שישראל עמדו ופיזזו 'אלה אלהיך ישראל', נתן הקב"ה למשה רבנו את התורה בדרגה עילאה. וזאת לפי שהשי"ת לא הביט במעשיהם הרעים שנבעו מתוך השתלשלות המידות, אלא בבחינת השורש ששם נשאר ישראל יחד עם קוב"ה ואורייתא בשלימות (אמרי אמת פרשת כי תשא שנת תרע"א). וזה לשון חכמינו (שמו"ר מא א): **"לך ה' הצדקה"** (דניאל ט ז) - **אמר רבי לוי: ישראל עומדין למטה וחוקקים עבודת כוכבים להכעיס ליוצרם כדכתיב** (שמות לב ז) **'ויקח מידם ויצר אותו בחרט', והקב"ה יושב למעלן וחוקק להם לוחות לתת**

של תורה. עד שנגלה אליו הקב"ה ואמר לו, שאף אמנם שרבי עקיבא עומד ראשון במעלת תורה בעל פה, עדיין כוחו גדול רק בבחינת 'עיקר התורה' - אחר שיצאה מן השורש להיות 'תורה שבעל פה', וממילא שייך בתורה זו גם חילוקים, שרבי עקיבא היה יכול לומר כך ואילו חברו האחר שהיה אף הוא גדול בתורה יכול היה לחלוק עליו, לפי שתורה זו היא בבחינת ה'עיקר' שיש שם שינויים, אך לא כן הוא בו במשה שתורתו היא מן השורש ממשכתנו של הקב"ה בחינת 'תורה שבכתב', שמפני עומקה בלתי שייך לבטא בשפתיים ולתת לה טעם בבחינת 'הלכה למשה מסיני', ללא שום סברא. ולפי שהוא ית' רוצה לזכות את ישראל שיהיה להם שייכות ל'שורש' התורה, מן ההכרח שתינתן התורה רק על ידו שהוא סוד ה'שורש' ללא כל שינוי, וב'שורש' מבורר, שאף על פי שבחלק 'העיקר' שבתורה - בתורה שבעל פה, אלו מטהרים ואלו מטמאים, מכל מקום בשורשם הם כולם אחד, מרועה אחד ניתנו וא-ל אחד אמרם ואלו ואלו דברי אלהים חיים (חגיגה ג).

עֵתָה מובן, שבתחילה כששמע משה רבנו שרבי עקיבא גדול הימנו תשש כוחו, שכן לא הבין מדוע בחר ה' בו, אך מששמע שגם רבי עקיבא נצרך להגיע ל'שורש התורה' ומורה לתלמידים על דבר הלכה שהיא 'הלכה למשה מסיני', התיישרה דעתו על הכל, והבין שלמרות שרבי עקיבא רב חילו לפלפל ולסתור, זהו רק בחלק ה'עיקר' שבתורה, אבל בחלק השורש שהוא למעלה מזה, אין שום שינוי והוא כולו רוחני כשם שאין שינוי בעצמיותו ית"ש, ולכן רק הוא יכול ליתן את התורה לישראל במעלה הגדולה כרצון ה'. וכך הוא לשון 'הזוהר הקדוש' (ח"ב קטז): הרומו את כל זאת בתיבות משלו ואומר: **'אבל הלכה דילך רעיא מהימנא, איהי דאתמר בה 'הלכה למשה מסיני' מפי הגבורה, יהיב לך קודשא בריך הוא ברתא**

העיקרים, מה שהרב מלמד לתלמידיו, ומחלוקתם של התנאים הקדושים בדברי תורה אינו שווה ממש זה לעומת זה. **ט.** לתועלת הענין נביא את לשון המהר"ל (חידושי אגדות מנחות שם) שהוא מקור הדברים: 'וכשהיה משיג משה רבנו ע"ה שכל ההלכות שהם

יסודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

דיליה, ובגין דא על הלכות אחרנין אתמר (משלי לא כט) 'רבות בנות עשו חיל', על הלכה דילך אתמר 'ואת עלית על כלנה' - דאתגברת על כלהו בגבורה 'ה' עמך גיבור החיל" (שופטים ו יב).

המעשה ברבי אלעזר בן פדת שביקש עשירות

אם רצונך להכיר עוד סוד זה - שנקודת השורש אינה משתנה, למד מאגדות חז"ל שסיפרו לנו (תענית כה), אודות מרא דארעא דישראל (נדה כ). האמורא הקדוש רבי אלעזר בן פדת, שהקיז פעם דם לרפואתו, אך מחמת העוני הרב והלחץ זו הדחק שהיו מנת חלקו, לא היה בידו לאכול דבר מה אחר ההקזה (ראה שבת קכט), עד שתחב לתוך פיו ראש של שום, והתעלף מרוב חולשה. בעודו חלוש חלם רבי אלעזר (רבנו חננאל שם) שה' נצב עליו. התאונן רבי אלעזר לפני ה' על מצבו, ושאל: מה זאת עשה ה' לו שנגזר עליו לחיות בעוני ובאין מחסור כל, עד שהגיע לידי סכנה ממש, וכי זו תורה וזו שכרה. נענה ה' ושאלו בחלומו, האם רצונו שיהפוך את העולם כולו ויברא אותו מחדש^{יא}, שמא יזכה להיוולד לעתיד

י. ובתרגום ללשון הקודש: 'אבל הלכה שלך רעיא מהימנא [הוא משה רבנו], עליו נאמר 'הלכה למשה מסיני' מפי הגבורה, נתן לך הקב"ה את בתו שלו, ובגלל כך, על הלכות אחרות נאמר (משלי לא כט) 'רבות בנות עשו חיל', אבל על ההלכות שלך נאמר 'ואת עלית על כולנה', לפי שהתגברת על כולם בגבורה, וה' עמך גיבור החיל".

יא. ובמהרש"א (חידושי אגדות ד"ה דאחריב) שם למד, שלא היתה הכונה שכל העולם ישוב לקדמותו, אלא שהוא לבדו ששקול כמו כל העולם ימות ויוולד מחדש.

'הלכה למשה מסיני' לא היה משיג רבי עקיבא, כי ההשגות ההם לא השיגו על ידי אדם כי אם על פי השי"ת בנבואה, ומשה היה נביא השי"ת והשגתו היה בנבואה, ולפיכך למשה היה דווקא השגה זאת שהיא הלכה למשה מסיני וכו', אשר השגה הזאת אין אדם עומד עליו כי אם על ידי הנבואה וכו'. וזה היה בוודאי מדריגת משה רבנו ע"ה שהיה נביא ה' משיג השגות שאינם לאדם כי על ידי השי"ת. ולפיכך 'נתיישרה דעתו של משה רבנו ע"ה', שהיה משיג בנבואה דברים אשר לא יושגו לאדם.

במזל אחר ששם יש לך מזוני רוויחי. כיון ששמע רבי אלעזר שדבר זה אינו וודאי אלא בתורת שמא וספק, ויתכן שגם בגלגול הבא הוא יישאר בעוניו, וויתר על כך, עיין שם עוד את המשך המעשה.

זהשאלה קמה וגם ניצבה מעצמה, וכי היה מעצור ביד ה' להושיע וליתן לאותו צדיק מעט כסף ולהגדיל את פרנסתו קודם מעשה זה, כדי שלא יגיע לידי סכנת חיים. ובכלל קשה, מה רצה ה' בדבריו אודות החרבת העולמות, וכי טוב ונקל לפני ה' להחריב עולמות ולעשותם מחדש, מאשר ליתן לרבי אלעזר כפרי מעלליו פרנסה בהרחבה והרווחה מעתה ואילך, וכי זה הוא מוצא הדרך היחיד שהיה לה' כיצד להשביע את נפשו של האי צדיק.

ואפשר שבנפול עליו תרדימה, הראהו ה' את שורש נשמתו שחוצבה מראש לחיות חיי צער ועוניי, והאיר לו שדבר זה הוא מסוד כבשונו של עולם, ומשכך דבר זה אינו ניתן לשינוי, ולכן גם אם ימות

הזוהר, אבל הרמב"ן ז"ל הוא מן פאה הימנית ולכן זכה אליה כנודע. ולפי שנודע, כי א"ל הנזכר הוא קוצין תקיפין אשר שם, שהיא בחינת המלכות, ושם מקור הדינים לפי שהם בחינת שערות וקוצין תקיפין, ועוד כי הם בחינת המלכות כנזכר, אשר עליהם נאמר (תהלים ז יב) 'ואל זועם בכל יום', ולכן אפילו הרב משה בן נחמני ז"ל [הרמב"ן] שהוא מפאה הימנית, לא זכה אל חכמה זו אלא בזקנותו, כנזכר בספרים (ראה שלשלת הקבלה ערך הרמב"ן), כי בבחרותו לא היה מאמין בה, עד אשר רבו ר' עזריאל גרם לו שילמדהו, על ידי אותה הפעולה שעשה, שבא אצלו בקפיצת הדרך כנודע.

יב. שהרי כל נשמת ישראל היו כלולים בשורש אדם הראשון ונגזר עליהם הילוך חייהם על פי חלקם בשורשו, וראה פלאות מענין זה, את שגילה רבי חיים ויטאל ב'שער הגלגולים' (הקדמה לו) בשם רבו מרן האריז"ל: 'גם הרמב"ם ז"ל שחבר ספר ה'יד' הנקרא 'משנה תורה', והרמב"ן ז"ל, שורשם הוא בשתי פאות זעיר אנפין בדיקנא דיליה, בתקון האחד הנקרא א"ל, וכבר נתבאר אצלנו (פע"ח שער חזרת העמידה פ"ב) כי הפאה נקרא א"ל, והוא סוד 'אל שדי' שהוא בגימטריא משה [345], ולכן ב' הפוסקים האלה נקראו משה. אומנם הרמב"ם הוא מן פאה השמאלית ולכן לא זכה לידע חכמת

יסודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

ויתחדש מחדש, הרי שצריך רחמים גדולים שיזכה לעושר כיון שבשורש הוא נועד להיות עני וללמוד תורה מתוך הדחקי, ובזה יישב את דעתו מדוע העניות והדחק שרויים במעונו, ולכן העוני והדוחק שרויים עמו. מששמע רבי אלעזר שזה שורש נשמתו, פסק לבקש שירווח לו, ואדרבה כשביקשו לשלוח לו מתנות מבית הנשיא שהוא היה קרוב אצלו (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ח), מ'אן לקבל מהם ושלחם חזרה, בטענה שהעושר יגרום לו קיצור ימים כמו שכתוב (משלי טז כז) 'שונא מתנת יחיה', כי ירד לשורשו שנגזר עליו לחיות חיי דחק, ורק אז אשריו וטוב לו.

חטאת ירבעם נבעה מחמת שה' הטביע את שורשו לדע

זבתלתא הוי חזקה לתמוך את הדברים שיש מושג הנקרא 'שורש' שהוא מורם מכל הנהגת המידות והסדר, מעיון בימי שני חייו של ירבעם בן נבט – ראשון מלכי ישראל.

ירבעם היה איש גדול בתורה, ומוכיחו של שלמה המלך, כמו שדרשו חז"ל (סנהדרין קב.) מקרא שכתוב (מלכים א' יא כט) 'זיהי בעת ההיא

הוויתו ויציתו לאויר העולם, וכדאמרי רבנן (מו"ק כח.) חיי ומזוני ובני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מילתא וכו', וגלגל הוא שחוזר בעולם (שבת קנא:), או גלגול הוא שחוזר בעולם והבן זה. ואינו עומד זה הגלגל בענין אחד, אלא פעם מוריש פעם מעשיר, מוריד שאול ויעל'.

פה נוסף ונתבאר עומק מזה, שעניותו של רבי אלעזר בן פדת לא היתה רק ענין השייך במזל, אלא שחמת ששורשו היה כן, לזה גם לא היה ברור שדבר זה ישתנה בגלגול אחר.

יג. בספר 'תורת המנחה' לחכם ספרד רבי יעקב סקילי מתלמידי הרשב"א (פרשת וירא דרוש ט) כתב: 'ודבר זה [של העניות] אינו בא מצד מעשיו של אדם, שהרי אנו רואים כמה בני אדם מחזרים על הפתחים ועדיין לא הגיעו לכלל מצות ולא לכלל עונשים. ועוד הרי כמה מחסידי עליון לקו במדה זו כגון הלל (יומא לה:), ורבי חנינא בן דוסא, ורבי אלעזר בן פדת (תענית כה:), ורבה, וכמה וכמה מן הצדיקים ומן החסידים שלא הספיקה מחיתם. אם כן המשפט הזה איננו בא מצד מעשיו של אדם, אלא מצד

וירבעם יצא מירושלים וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה ושניהם לבדם בשדה' - מה שְלֵמָה חדשה אין בה שום דופי, אף תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי. דבר אחר: שְלֵמָה חדשה - שחידשו [ירבעם ואחיה השילוני] דברים שלא שמעה אוזן מעולם. מאי 'ושניהם לבדם בשדה', אמר רב יהודה אמר רב: שכל תלמידי חכמים דומין לפנייהם כעשבי השדה. ואיכא דאמר: שכל טעמי תורה מגולין להם כשדה'. אמנם גלוי וידוע לכל מה עלה בסופו, שאותו ירבעם העמיד עגלים ומנע מישראל לעלות לרגלים, עד שהכריזו עליו שאין לו חלק לעולם הבא (שם ז.צ), ולעולם כל קלקול נקרא על שמו (שם קב.), וגיהנום כלה ונשמתו אינה כלה (ר"ה זי.), ומי שאינו מברך את ה', חבר לאיש משחית - לירבעם בן נבט שחטא והחטיא את ישראל (ברכות לה.). ולכאורה קשה, אחר שירבעם היה גזעו קדוש מבני בניו של יוסף הצדיק, כיצד ומדוע עלתה לו כזאת שאחריתו עדי אובד. וביותר יש להבין, שאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו נגלה אליו ואמר לו: 'חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן' וירבעם ענה שאם דוד עומד בראש הוא אינו רוצה (סנהדרין שם), מדוע לא נטל הקב"ה את נשמתו ממנו, על עזות מצחו להשיב כן לה' שפתח עבורו פתח גדול שכזה לתשובה, ואז לא היה היכולת בידי ירבעם להוסיף להחטיא את ישראל עוד. אלא הוא כאשר אמרנו, שמחמת שירבעם היה מעותד בשורשו להחטיא את הרבים, מפני טעמים הכמוסים לעילא, לא לקחו ה' ומנע שיתגלגל על ידו חטאים גדולים, כי מראש ובשורש היה רצון ה' שיהיה זמן שבני ישראל לא יתנהגו כשורה וירבעם הוא זה שתתגלגל החובה על ידו, ולכן אף שירבעם היה במהותו אדם גדול וגם אחר שהחציף פניו כלפי שמיא, לא הענישו ה' והרגו, כי הרצון העליון בשורשו היה שיהיה כפי שנעשה^י.

יז. ואין המקום איתנו להיכנס לשאלתם של ראשונים בענין הידיעה והבחירה, שאם אכן הקב"ה רצה שבני ישראל יתלכלכו בחטא וירבעם יהיה החייב שגלגלו זאת על ידו, מדוע נגזר עלינו עונש וחורבן

האופנים והדרכים להגיע אל השורש העליון

מדאייתנין להכא שהשורש העליון הוא גבוה מעל גבוה, חובה בידינו ליתן צידה לדרך לאותם דורשי ה' המבקשים לדעת, כיצד אכן ביכולתם להידבק באותה נקודת אין סוף שאין קץ לרוממותה, שזוהי שלימות עבודת ה'מלכות' כנתבאר, לעלות מעלה מעלה לעצמיותו ית' ממש. ולשם כך נציגה נא מעט מלשונות הספרים המורים וסוללים דרך יראה אור כיצד לעלות ולהגיע לגבהי מרומים, אשר צד כולם שווה, שעל ידי שהאדם עומד ב'עבודה שבלב - זו תפלה' (תענית ב.) הריהו זוכה לנגיעה רבתי בשורש העליון.

זזה יצא ראשונה דברי רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע בספרו 'נפש החיים' הכותב בזיו לשונו (שער ב פרק י) תיבות מאירות: 'כי כל תיבה מהתפלה או של איזה ברכה, היא העולה למעלה מעלה על ידי מארי קלין וגדפין דנטלין לה לפעול פעולתה בשרשה העליון המיוחד לה, והוא נעשה בזה כביכול שותפו של יוצר בראשית לבנות ולנטוע כמה וכמה עולמות וכו'. ולכן קראו רבותינו ז"ל (ברכות ו) את ענין התפלה דברים העומדים ברומו של עולם. היינו, שהדברים עצמם הם תיבות התפלה עומדים ברום העולמות. ובזוהר (ח"ב רא.) 'צלותא דבר נש, איהו פולחנא דרוחא, איהי קיימא ברזין עלאין, ובני נשא לא ידעין. דהא צלותא דבר נש, בקעת אוירין, בקעת רקיעין, פתחת פתחין וסלקא לעילא וכו'. ובריש פרשת ואתחנן (ח"ג רס:) 'ובשעתא דצלותא קיימא, כל אינון מלין דאפיק בר נש מפומיה בההיא צלותא, כלהו סלקן לעילא, ובקעין רקיעין עד דמטו וכו' ומתעטרי וכו'. ממשיך ה'נפש החיים' ואומר: 'והוא [פירוש, המתפלל] מעורר בקולו דלתתא את הקול העליון קול גדול הידוע בזוהר, כמו שכתב בכמה מקומות בזוהר, דצלותא סלקא לאמשכא ברכאן מעומקא דכלא. והוא הקול גדול. זזה שכתוב (בראשית כז כב) 'הקול קול יעקב', שלקול תפלת האדם, מתעורר לעומתו הקול העליון'.

בגלל כך, ועליו שיהיה ראש ללמד ששורש הדבר אינו יכול לחוטאים, אלא על של עתה באנו, להשתנות בשום מצב, ותו לא.

זפידוש עומק הדברים כן הוא, דהנה אף על פי שכל מצוה נועדה להשיג דביקות בו ית' ומצוה לשון צוותא^{טו} (ראה של"ה הקדוש מס' יומא דרך חיים תוכחת מוסר אות קסג), מכל מקום מצות התפלה היא המובחרת מכולם להשיג דביקות וחיבור אל השורש ולהיות כביכול בצוותא חדא כלפי שמיא, שכן נצטוונו עליה בייחוד מאת ה' ככתוב בתורתנו 'ולעבדו בכל לבבכם' (דברים יא ג), שרצונו שנעבדו בכל לבבינו ונדבק בו במסירות לב ורצון, וכלשונו המזוקק של ה'חובות הלבבות' (שער חשבון הנפש פרק ג) בהגדרת מהותה של תפלה: 'היא כלות הנפש אל האלהים וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה ושבחה והודאתה לשמו, והשלכת כל יבניה עליו'. וכשאדם זוכה לעמוד לפני ה' ולהתדבק אליו עד שבכוחו להגיע אפילו קרוב למעלת הנבואה (טושו"ע או"ח סי' צח), אזי הוא נוגע ב'קול העליון' דלעילא שהתעורר מאותו 'קול יעקב' דלתתא (כפי שיבואר להלן), ויש לו נגיעה של ממש בנקודת ה'שורש' המרוממת מכל, והוא מנושא ומוגבה מכל הנהגות המידות שיש שם חילוקים^{טז}.

חתירת התשובה למנשה מלך יהודה, לגלות שכל אחד יכול לבוא אל השורש

צא ולמד עד היכן עז כוחו של כל יחיד להגיע מרוב ביטול בשעת התפלה, אל השורש העליון, ולקפוץ על כל מסטין ומקטרג העומד בדרכו ואינו נותן לו לדבק בשורש, ממעשה לידתו ותשובתו של מנשה מלך יהודה.

בחינת 'הקול קול יעקב', מעורר את ה'קול העליון' - נקודת השורש, ומביא לכך שה' מתעלה מכל העולמות והמידות שיש שם מקטרגים, ועומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים (ויק"ר כט ט), וזאת לפי שקול השופר מעורר את השופר העליון שעולה ומגיע עד לפני ולפנים (ר"ה כו).

טו. לשון ה'דגל מחנה אפרים' (ליקוטים):
'מצוה הוא לשון צוותא, היינו, כשאדם עושה מצוה, צריך לעשותה בצוותא ודביקות להקב"ה זהו עיקר המצוה.'

טז. והוא כעין הידוע לנו ממצות תקיעת קול השופר, שהקול העולה מלמטה

יסודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

אמרו עליו – על מנשה (ברכות י.), שאביו חזקיה המלך לא רצה להביאו לעולם, משום שראה ברוח קדשו שהוא עתיד להחטיא רבים מישראל, עד שבא אליו ישעיה נביא ה' ואמר לו, שעליו לעשות את המוטל עליו ולהביא את מנשה להאי עלמא, ואין לו לחוש למה שראה ברוח קדשו מה יצא הימנו, ו'מה דניחא קמי קודשא בריך הוא, ליעבדי'. והי בהעלות מנשה על כסא מלכותו, לא נפל דבר אחד מחזיון חזקיה אביו ארצה, 'ויתע מנשה את יהודה ויושבי ירושלים לעשות רע מן הגוים, אשר השמיד ה' מפני בני ישראל' (דברי הימים ב' לג ט).

בשנת כ"ב למלכותו נפל מנשה בשבי אצל מלכות אשור, ושוביו הניחו אותו בתוך דוד ורצו לשורפו בעודו בחיים. פנה מנשה לכל העבודות זרות שבעולם והתפלל לפניהם שיוציאו אותו ממסגר, ולא נענה. בצר לו התפלל מנשה להקב"ה והכניע את לבו בתשובה שלימה, 'ויעתר לו [ה']', וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו' (דברי הימים שם פסוק יג). הגמרא (סנהדרין קג.) מוסיפה לספר, שבשעה גורלית זו כשמנשה התחנן על נפשו, עמדו מלאכי השרת וסתמו את כל חלוני השמים, על מנת למנוע מתפלתו לעלות לה' השומע תפלת כל פה, עד שהוצרך הקב"ה לעשות כמין מחתרת ברקיע, כדי לקבלו בתשובה, מפני מידת הדין, וזה שנאמר 'ויעתר לו' לשון 'ויחתר לו', שהשי"ת חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד ושמע את תפלתו שלא על פי דין.

הרי ברור מיללו חז"ל את שנאמר, דהנה מנשה מצד עצמו לא היה ראוי כלל שה' ישמע אליו ויעתר לו, ומידת הדין קטרגה ולא נתנה לתפלתו לעלות השמיימה, בא הקב"ה בכבודו ובעצמו וגילה תורה חדשה שממנו תצא, שכל המקיים 'וכהצר לו חלה את פני ה' אלהיו ויכנע מאד מפני אלהי אבותיו' (דברי הימים שם, יב) ומתבטל אליו ית' בכל מאד, זוכה להגיע אל השורש שהוא למעלה משורת הדין, וממילא להיפטר מכל יגון וצער.

יעקב אבינו מעתיד כסדר עבור זרעו בחיים

עוד זאת יתירה, כיצד זוכה האדם להידבק לשורשו על ידי תפלתו, הם דברי הסוד של רבינו יצחק ב"ר שמואל מעכו בעל ה'מאירת עינים' (פרשת ויחי), מהראשונים כמלאכים תלמיד חבר ואיש סודו של רבנו הרמב"ן (לשון שער הספר) המלמד אנוש בינה, שאף אם תפלת האדם איננה ראויה להעלות לשורשה העליון, מכל מקום בכוחו של יעקב אבינו המעלה את אשי ישראל ותפלתם, זוכה תפלת כל איש ישראל הזועק לה' באמת לבקוע ולהגיע עד לשורש העליון.

דברי ה'מאירת עינים' נסובים על מה שאמרו קודמיו, שאחר הסתלקות נשמת הצדיק מן הגוף, זוכה הנשמה להתענג מזיו ה' בנועם השכינה, וכשרוצה ה' שאותו צדיק ישוב לפקוד את הארץ לזמן מה, וכמו שהיה ברבינו הקדוש שחזר לביתו בכל ליל שבת לקדש לאשתו ובניו (כתובות קג). וכיוצא בזה, לוקח ה' את נשמת הצדיק ההיא ומלבישה בלבוש רוחני עד מאד, על מנת שתחד להאי עלמא ולא תתגשם¹, ומיד כשהנשמה שבה אל כור מחצבה שנית, הקב"ה נוטל ממנה את הלבוש הרוחני האמור,

הין. ואמר לו: היאך אתה באותו עולם. ואמר לו: היטב עד מאוד. ואמר לו: מה זכיות יש לך, והלא אתה היית אדם כל דהו. ואמר לו: רק באותו זכות שהייתי אומר ברכות בקול נעים בבית הכנסת, בזכות זה הביאוני בגן עדן ומכבדין אותי, וזה לך הסימן שאני הוא המדבר אליך, כי תראה בית יד חילוקי שקרוע שקרעת לי כשהלבשתי התכריכין. **ושאל לו: מה זה שבראשך. וענהו: הם עשבים שבגן עדן ששמתי בראשי, כדי לבטל ריח רע מעלי של זה העולם.**

י. אודות לבישת בגד ודבר רוחני קודם ירידת הנשמות הללו לעולם הזה, ראה את שהובא ב'אור זרוע' (ח"ב הלכות שבת ס" מב) משמו של רבי יהודה חסיד שאמר: 'אני הכרתי יהודי אחד מזורמ"ש והיו קורין אותו ר' בונים, והיה זקן וקובר מתים ושמעתי אל נכון ואל האמת, שפעם אחת השכים לבית הכנסת וראה אדם אחד יושב לפני בית הכנסת ובראשו כתר של עשבים שקורין צפל ובלשון כנען קויטנ"י, ויצץ ונתפחד, כסבור שהוא שד. וקראו ואמר לו: וכי אינך פלוני שמת עתה וקברתיך. ואמר לו:

ב יסודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

ונשמותיהם של הצדיקים שטות בעליונים ללא מלבוש יקר תפארת. אבל [נשמתו] של יעקב אבינו ע"ה איננה נשאת ערומה אפילו שעה אחת, אלא הלבוש מחופף על נשמתו תמיד, רוצה לומר, שנשמתו צרורה בצרור החיים, והלבוש אצלה תמיד מזומן ועומד ומחופף כל שעה שנשמת יעקב אבינו ע"ה רוצה להתלבש באותו לבוש, לאלתר היא מתלבשת [פירוש, שהוא אינו צריך רשות מאת ה' האם ללבושו, אלא הוא יכול ללבוש לבוש עליון זה בכל עת ושעה]. ועל כן אמרו חז"ל (תענית ה'): 'יעקב אבינו לא מת', ולמה זה ביעקב יותר מאברהם ויצחק, מפני שהיתה מיטתו שלימה, כי באברהם היה ישמעאל, וביצחק עשו. ועוד, כי יעקב היה צער גדול בנים (ברכות סד. וברש"י ד"ה שיאחז, איכ"ר פתיחתא כד) מה שלא היה כן באבותיו. וכיון שהוא סבל צער בחייו, כלומר, בעולם הזה בעודו בו, גם לאחר מותו הוא סובל צער עונותיהם, כי כשישראל בצער הגלות בעוונותיהם, מיד נשמת יעקב ע"ה לובשת המלבוש ומבקשת רחמים לפני השכינה, וממשכת רחמים על ישראל בכח תפילתם, ואחר שנענית מיד שבה אל צרור החיים בלי הלבוש' וכו'. נמצינו למדים, שכשאישי ישראל רוצה להתקרב לפני ה' והצר הצורך מפריעו ברוח ובגשם, אז אף על פי שמצידו צריך האדם להתבטל לרצון ה' ולהיות שמח בחלק שה' גזר לו שזהו הביטול הגדול, אך מנגד אל יעזוב דרך תפלה שהיא מקרבת את האדם אל ה'שורש' עוד יותר, ויידע שנשמת יעקב אבינו השומעת גם האידנא את צעקת בניו עולה עד לאמיתות השורש העליון, ולובשת המלבוש ומבקשת רחמים לפני השכינה, וממשכת רחמים על ישראל בכח תפילתם, שיוטב להם גם השתא, ולא יצטרכו לסבול ולעבוד את ה' מתוך קושי אף שהאדם מצד עצמו מוכן לזה מצד שתפקידו להתבטל לה' בשלימות העליונה.

זהו אונן לשון רבנו מנחם ריקאנטי (במדבר כג כא, הובא גם בנפש החכמה לר"מ די לאון החלק הרביעי) המגלה אף הוא את שגב מעלתם של הצדיקים אשר היו מימי קדם, לפעול ישועות עבור ישראל בכח שמעלים את תפילותיהם לרצון אל השורש העליון, מעל להנהגת העולמות והמידות ששם יש פירוד וחילוק: 'כי יש צדיקים גמורים צרורים בצרור החיים, ואף כי הן באותו השלימות ואותה המעלה, הקב"ה שם אותן להיות מגן וצינה

כא - שורשו במקום העליון -

על זה העולם, וכשרואין ישראל בצער, הקב"ה עושה להם מחילות תחת כסא הכבוד¹, והצדיקים עומדים ומגינים עליהם לפני המקום, והקב"ה אומר: מאריה דאגרתא ליהוי פרונקא, מי שמתחנן על בני העולם הוא יעשה השליחות. והקב"ה עושה להם כנפים כמלאכי השרת ושטין על העולם לעשות נסים לישראל, זהו 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה ג ז), כמו שהמלאכים יורדין בזה העולם לעשות נסים לישראל - ואחר כך חוזרים למקומן, כענין אברהם ומנוח כן הצדיקים גם כן.

כח הצדיקים להעלות את תפילות ישראל אל השורש

המגיד הגדול ממעזריטש ז"ע (ליקוטים יקרים פרשת ויחי) אף הוא כנגד המורים, כיצד תפלתו של האדם מגעת עד לשורש העליון, שהוא בכח הצדיקים, וזה לשונו: 'וזהו שאמרו ז"ל (סנהדרין סה:): 'אי בעי צדיקיא הוה מברא עלמא. כי הלא בדבר ה' שמים נעשו וכו', 'ויפח באפיו וכו' ומתרגמינן 'לרוח ממללא'. והנה בהשי"ת אין שייך לומר חלקים, כי הוא אין סוף, ובאין סוף אין יתכן לומר שחלק הדיבור לבד נפח באפיו, אם כן בהדיבור הוא נכלל הכל. נמצא לפי זה - 'אי בעי צדיקים הוי מברא עלמא', כי דיבור של הצדיק הוא זָכָה ונקיה בלי שום מסך מבדיל ולא כמו חס ושלום הנרגן המפריד האלוף - אלופו של עולם, רק הדיבור של הצדיק היא מדובק ומקושר על שרשו, והרי הוא ממש כמו הדיבור ית' אשר ממנו שמים נעשו'.

נמצא יוצא מכל האמור, שכשהאדם מתפלל בהאי עלמא מתוך ביטול גמור ולא על מנת לפעול ישועה ולשנות טבעיים², גדול כוחו

למידות והעולמות ששם יש חילוק בין טוב ורע, אל השורש ששם כולו טוב. יט. ואף שכשיש לאדם קושי וצער, עליו להתפלל לפני ה' להסיר ממנו את מכאובו וזוהי הדרגה

יה. ואפשר, ש'מחילות' אלו עליהם מדבר הריקאנטי, הם סוד החתירה שפתח הקב"ה למנשה 'מתחת כסא הכבוד' בעת שהתפלל לה' בביטול גמור וביקש לידע את ה', שעל ידי פתחים אלו, יש בכח לעלות מעל

לפעול נשגבות גם מבלי שהתפלל על כך, לפי שהוא עצמו קרוב לנקודת השורש ששם מאיר הכל באנפאה נהירין, ואין שם מציאות של צרות רבות וצרות, ואף אם התפלה איננה עדיין בגדר תפלה שלימה שראויה לנגוע בשורש ולהתקבל בשמים (ראה ר"ה יח), יש לנו אב זקן לבטוח בו, שנשמתו חיה וקיימה לעד המעלה לגבוה את התפלות כולם 'וממשכת רחמים על ישראל בכח תפלתם', ואם שני אלו יעשה לה, יבוא השלישי - כח תפלת הצדיקים, שמחמת שהם דבוקים בשורש העליון, רב כוחם להעלות מעל למזלות ולהשפיע על ישראל כל טוב וטוב מעצם השמים לטוהר השורש העליון, שאין רע במגוריו של מקום (חגיגה יג).

הצדיק ששורש נשמתו בצדיק ורע לו, יזוכה לעתיד בטוב שהיו ביסודיו

ועדיין, פעמים יש שאדם מתפלל ומפציר, ונדמה לו שתפלתו שבה ריקם וכביכול גם מלבוש הצדיקים הקדמונים ותפלתם של צדיקי הדור אינם משנים את מזלו הרע, וחיי מורותיו ממשיכים הלאה. אליו דבר ייאמר, שיתכן ורצון ה' בשורשו, שהוא יהיה מאותם השייכים לסוד שלא נגלה אפילו ממשה רעיא מהימנא של 'צדיק ורע לו' (ברכות ז), ולכן אין תפלתו נשמעת, לפי שלא ניתן לשנות את הרצון העליון. אבל יבוא יום ויתגלה לעין כל, שהקושי והצער שהיו מנת חלקו באו להיטיבו באחריתו, ודווקא מתוך שלא התרעם כלפי שמיא והמשיך להתבטל לפני ה' למרות הכל, זכה לגדולות ונצורות. וכשהאדם זוכה להתבטל לפני ה' באופן זה, הריהו זוכה להאיר את 'מידת המלכות' מהמקום הנמוך ביותר, עד למקום הגבוה ביותר אל השורש העליון, וכמו

הפשוטה והרצויה בתפלה, הארנו את הענין בדרך עומק לידע עד היכן יכול אדם להגיע בעבודת התפלה ובדביקותו אל ה', אך לאנשים שאינם עדיין בדרגה זו, ברור שה' מתאוה לתפלתם ועליהם לשפוך עתירה להעביר מהם את רוע הגזירה, ואין כאן מקום בירור סוגיא זו.

שמצינו במנשה שממקומו הירוד והשפל הגיע עדי מרום שהקב"ה פתח לו חתירה מיוחדת מתחת כסא הכבוד.

וצאו לך בעקבי הצאן שכך הם הדברים, מעיון בהלך חייו של דוד מלך ישראל, שליציני הדור היו מבזים אותו ערב בוקר וצהרים שחטא בעוון הקשה מכל בענין בת שבע, ואף שבכל ימיו אשר חיה הרבה דוד להפציר לפני ה' שיודיע קבל עם וְעֵדָה שכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה (שבת נו.), השיבו ה' בדחיה ואמר: 'בחיך איני מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע' (שם ל.), ולא קיבל את תפלתו כמות שהיא. אך בבוא היום, כשביקש שלמה המלך להכניס את הארון לפני ולפנים, ולעשות את הייחוד הגדול בין 'אשת חיל' – כנסת ישראל ל'עטרת בעלה', או אז הפציע ה' את שמו של דוד, שלא נפתחו דלתות ההיכל עד שאמר שלמה 'זכרה לחסדי דוד עבדך' (דברי הימים ב' ו' מב), ובזה התוודע לרבים, שלא רק שדוד המלך לא חטא, אלא הוא הגורם לשכלול הבית וחנוכתו, דבר שלא היה נודע אם ה' היה מודיע עוד בחיי דוד שנמחל לו אותו עוון, והובהר לכל כי השורש הוא כולו טוב, רק שצריכים להמתין לרגע הנכון מה' שיאיר הדבר באור גדול.

היוצא מהאמור להיי המעשה

משהגענו לסיום ביאור היסודות הללו, נשנה בדרך קצרה את שהארנו, ונבקש ללמוד ארחות חיים כיצד להתנהג בחיי המעשה על פי המורם מהאמור, בתפלה ובבקשה, שכאשר זכינו לסדר אותם ולבארם על נכון, כן נזכה לעשותם.

השורש העליון, מקום מושב מלך מלכי המלכים הוא בבחינת 'המלך המרומם לבדו מאז', לפי שהוא גבוה מעל גבוה, 'ולית מחשבה תפיסא ביה כלל', ולפיכך, מקום זה נקי מכל חילוקי טוב ורע ואור וחושך וכל כיוצא בזה, אלא כולו אור צחצחות המאיר באור אין סוף. ולשמו ולזכרו של מקום זה, תאוות כל נפש.

כד יסודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

אכן, לפי ש'נתאוהה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים' (תנחומא פרשת נשא 110), שתהא מציאות שברואים גשמיים יודו וימליכו שמו גם ב'עולם העשיה' הירוד מכל, צמצם כביכול הקב"ה את אורו בירידה אחר ירידה ממקומו אל 'עולם האצילות' ומשם ל'עולם הבריאה', וירד משם ל'עולם היצירה' עד ל'עשיה', על מנת שיהיה אפשר להתקיים ולעמוד לפניו, ולכן יש במקומות אלו את מה שנקרא 'הנהגת המידות', ששם יש שינויים בין טוב לרע, ובין אור לחושך וכן בכל הפרטים, כדי שהברואים יוכלו להישאר בארצות החיים ולא ימותו מרוב דביקות לעליון.

ירידה זו מן השורש העליון למקום דרי מטה, אינה רק ביחס אליו ית', שהוא לבדו ירד ונשתלשל כביכול מלמעלה ללמטה למען הברואים, אלא גם בשאר הדברים הרוחניים, כמו בתורה הקדושה שגם היא בשורשה רוחנית עד מאד ש'אלהים - לבדו - הבין דרכה' (איוב כח 25), ורק מחמת השתלשלות הירידה, יש לבני אדם נגיעה בה. וכן הוא בכל כת"ר המצות מדאורייתא ומדרבנן, שבשורשם הם גבוהים ורמים ולא ניתן להשיגם, ורק בכח ההשתלשלות יש ביד הנבראים דרך להשיג מעט מאלוקותם.

ורוצה ה' מעמיו, שהאדם השפל יעמוד יצוק בשתי רגליו עדי ארץ, שהוא המקום הנמוך ביותר, ומאפיסות הארץ יעלה לגבהי מרומים אל השורש שהוא מעל לכל סדר ההשתלשלות, על ידי ביטולו בשלימות נוכח פני ה', והמלכתו עדי ארץ בדביקות עילאה עד קרוב למעלת הנבואה, ב'כלות הנפש אל האלהים'. וזהו שהאירו ספרי הקודש רצוא ושוב, שאף ש'מידת המלכות' היא הנמוכה מיתר המידות, ברם כשמתאמצים להשלימה כהוגן 'להתוודע ולהגלות כי הוא מלך על כל הארץ', אז זוכים להגיע אל המקום הגבוה ביותר, אל השורש שבמקום עליון שגבוה מכל פירוד וחלוק שמקורם בהשתלשלות הבריאה, וזה חלקינו בעמלינו, לעבוד ולהכניע את עצמינו עד שיושווה החלק התחתון לעליון, וכל בני בשר שבעולם יכרעו ויפולו ויתבטלו לגמרי ויקבלו כולם את עול מלכותו.

יְהוָה ה' אלהינו עמנו, לראות מהרה בקיום דברי ה'זוהר הקדוש' (ח"ב קעב):
'כד יתגלי מלכא משיחא ויתכנשון לגבי מלכא משיחא כל עמין
דעלמא, כדין יתקיים קרא דכתיב (ישעיה יא ז) 'והיה ביום ההוא 'שורש' ישי
אשר עמד לנס עמים, אליו גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד', בהתגלות
שורש האין סוף על פני תבל וישב ה' מלך לעולם.

